

Liturgické knihy počas života P. P. Gojdiča 1888-1960

Vojtech Boháč

Zusammenfassung: Der Artikel bringt die kurze Lebensbeschreibung des seligen. Bischofs und des Märtyrers P. P. Gojdič. Die Vorlesung konzentriert sich auf die Orte, wo er wirkte. Der Artikel bringt den Überblick der liturgischen Buchen von seinen Wirkungsorten - wenn sie sich dort befinden – in der Zeitspanne seines Lebens zum von Jahr 1888 bis zum Jahr 1960. Es ist inzwischen der Überblick aus Ruské Pekľany, Lubovec, Kurov, Cigelka, dus der Kathedrale des heiligen Johannes des Täufers in Prešov und aus der Bibliothek des Griechischkatholischen Bistums in Prešov.

Úvod

Vega MŠ SR a SAV s udelením registračného čísla 1/2489/05 schválila projekt s názvom: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888-1960) v súradniciach času a doby. (Historicko-sociálne, liturgické, filozofické, jazykové, kultúrne a etnologické aspekty).

Podľa harmonogramu práce sa koná konferencia 21.02.2006 s prezentovaním dosiahnutých výsledkov prác vo výskume danej úlohy.

1 Blahoslavený biskup mučeník Pavol Peter Gojdič, prešovský biskup

Životopis ponúkame len heslovite, aby sa lepšie pamätali miesta skúmania liturgických kníh z čias pôsobenia, alebo prebývania P. P. Gojdiča na uvedených lokalitách.

Narodil sa 17. júla 1888 v Ruských Pekľanoch, neďaleko Prešova, kde bol jeho otec kňazom.¹

Základné vzdelanie nadobudol v Cigelke, neskôr v Bardejove a v Prešove.²

Po ukončení teologických štúdií v Budapešti a kňazskej vysviacke v Prešove v roku 1911 bol kaplánom v Cigelke, správca farnosti v Petrovej a kaplán v Sabinove.³

V roku 1922 vstúpil do rádu sv. Bazila Veľkého.

„Za apoštolského administrátora Prešovskej eparchie bol vymenovaný 14. septembra 1926, na biskupa harpaškého bol vysvätený v Ríme 25.03.1925, za prešovského diecézneho biskupa ho vymenoval pápež Pius XII. 19. júna 1940.

Po tzv. Prešovskom sobore bol uväznený a 15.01.1951 odsúdený na doživotie. Zomrel vo väzení v Leopoldove 17.07.1960. Za blahoslaveného ho vyhlásil 04.11.2001 v Ríme pápež Ján Pavol II. Jeho telesné pozostatky sú uložené v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove.“⁴

2 Liturgické knihy v byzantskom obrade

Pod názvom liturgické knihy rozumieme tie knihy, v ktorých sa nachádzajú všetky cirkevné bohoslužby a predpisy. Niektoré z nich sú veľmi dávneho pôvodu a sú veľmi staré.

¹ ŠTURÁK, P.: *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*. Prešov : Petra, 1999, s. 35.

² BIRČÁK, J.: *Slovo episkopa Gojdiča*. Prešov Lana, 2004, Lana, s. 255.

³ POTAŠ, M.: *Dar lásky*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2001, s. 28.

⁴ Schematizmus Gréckokatolíckej prešovskej eparchie, 2004.

1. Žaltár – je zbierka 150 žalmov, ktoré podľa cirkevného poriadku sú rozdelené na 20 kaftiziem. Žaltár siaha do čias kráľa Dávida (1010-970). On je autorom veľkej časti žalmov.

2. Evanjelium – Jevanhelie – obsahuje text štyroch evanjelií o živote, účinkovaní a učení Ježiša Krista od štyroch evanjelistov.

Sú umiestnené v nasledujúcom poradí: Matúš – 116 zač.

Marek – 71 zač.

Lukáš – 114 zač.

Ján – 67 zač.

Takto usporiadané evanjelium sa nazýva Tetraevangelion – Četveroevangelia – Štvorevanjelium. Je rozdelené na začala – perikopy - ktoré sa čítajú v jednotlivé dni a sviatky liturgického roku.

3. Apoštol – je bohoslužobná kniha, ktorá obsahuje okrem 4 evanjelií všetky ostatné spisy NZ: - Skutky apoštolov,

- 7 katolíckych listov: Jakuba, 2 listy Petra, 3 listy Jána, list Júdu

- 14 listov sv. Pavla

- Zjavenie sv. Jána

Apoštol je tiež rozdelený na začala – perikopy (335)

4. Archijeratikon – čin archijereoslúženija. Obradná kniha pre biskupa. Obsahuje texty všetkých troch liturgií, všetky stupne svätení ku kňazstvu, posvätenie antimenzionov a myra, ktoré vykonáva výlučne len biskup, preto archijeratikon používa výlučne len biskup.

5. Služebník – liturgikon „*leitourgikon*“ obsahuje bohoslužobné texty troch liturgií: sv. Bazila Veľkého, sv. Jána Zlatoústeho a Službu vopred posvätených darov.

6. Trebnik – „*euchologion*“ – je kniha, ktorá obsahuje poriadok vysluhovania sv. sviatostí, cirkevných požehnaní a modlitby na rôzne príležitosti.

7. Veľký časoslov – „*Horologion to mega*“ – obsahuje všetky stále časti bohoslužieb, ako aj modlitby, ktoré sa stále a často v bohoslužbách vyskytujú.

8. Malý časoslov – obsahuje cirkevné hodinky, ktoré sú: večiereň, veľké a malé povečerie, polnočná pobožnosť, utiereň, časy 1., 3., 6., 9. a obednica.

9. Oktoich – osmohlasník, z gr. „*oktoechos*“, je bohoslužobná kniha, ktorá obsahuje menlivé časti kanonických hodín na dni týždňa – týždenného okruhu.

10. Pôstna triod' – obsahuje menlivé časti bohoslužieb obdobia prípravy na Veľký pôst, Veľkého pôstu – sv. štyridsiatnice a Veľkého týždňa.

11. Kvetná triod' – je bohoslužobná kniha, ktorá obsahuje všetky menlivé časti bohoslužieb od Paschy do Nedele Všetkých svätých. Nazýva sa aj „*pentekostarion*“, čo v gréčtine znamená päťdesiatnica.

12. Prazdničná minea – sviatočná miena – je bohoslužobná kniha, ktorá obsahuje len bohoslužobné texty sviatkov Pána, Bohorodičky a svätých.

13. Typik – „*typikon*“ pochádza z gr. slova „*typos*“, čo značí obraz alebo cirkevný poriadok. V skutočnosti nie je bohoslužobnou knihou, ale podáva ako všeobecné, tak aj partikulárne pravidlá týkajúce sa bohoslužieb a určuje, ako a s akými náležitosťami sa má sláviť tá ktorá bohoslužba.

14. Irmologion – je kniha, ktorá obsahuje rôzne cirkevné spevy aj s nápevmi a prináša ich znovované.⁵

Niektorí delia bohoslužobné knihy na sväté a cirkevné. K svätým sú zaradené Žaltár, Evanjelium a Apoštol, zrejme pre božský pôvod uvedených kníh a ich inšpiráciu. Všetky ostatné knihy sú zaradené k cirkevným knihám.⁶

⁵ BOHÁČ, V.: *Liturgika II.* Prešov 1994, Spolok biskupa Pavla Petra Gojdiča, s. 87-104

3 Liturgické knihy počas života P. P. Gojdiča 1888-1960

Na základe výsledkov výskumu nájdené knihy sme zoskupili do dvoch skupín:

1. liturgické – bohoslužobné
2. duchovné

3.1 Liturgické knihy

a) **Evangelion sirič Blahovistie bohoduchovenných evangelist**, vydané v Ľvove 1835, Stavropigijskij institut.

Je to liturgická kniha, ktorá sa zachovala v Cigeľke, kde bl. P. P. Gojdič pôsobil ako kaplán. Je isté, že túto knihu evanjelií, ktorá sa nachádzala na prestole, kaplán Peter Gojdič počas svojho pôsobenia v Cigeľke používal. Obsahuje štyri evanjeliá podelené na *začalá* – perikopy, čítané v týždni, na sviatky Pána, Bohorodičky a svätých.⁷

Rodisko bl. P. P. Gojdiča sú Ruské Peľany. V súčasnosti sa v jeho rodisku v chráme, ale ani v knižnici gréckokatolíckeho farského úradu v Ľubovci z uvedeného obdobia nenachádzajú žiadne liturgické knihy v cirkevnoslovanskom jazyku.⁸

Z uvedeného obdobia sa liturgické knihy z Cigeľky nenachádzajú ani na pravoslávnom farskom úrade v Kurove.⁹

b) **Leiturgikon sirič Služebnik**¹⁰, Ľvov 1905, Imprimatur Andrej Šeptickýj, metropolita.

Obsah: - tri liturgie
- misjacoslov s menlivými časťami sv. liturgie včítane apoštola a evanjelia na jednotlivé dni a sviatky.
- menlivý okruh sviatkov v takom istom poriadku
- spoločná služba svätým
- služby na rôzne úmysly
- večiereň, utiereň a polnočná pobožnosť obsahujú len kňazské časti

c) **Evanhelije sirič blahovistie**, Imprimatur Kyprián Stečkej exarcha Ruska, Počajev 1780

Evanjeliár sa nachádza v Katedrálnom chráme so zvyčajným delením textu na začala na jednotlivé dni a sviatky.¹¹

Liturgické knihy Evanjeliár a Služebnik vo vlastníctve katedrálneho chrámu používal aj biskup P. P. Gojdič.

V historickej knižnici Gréckokatolíckeho biskupstva v Prešove sa zo skúmaného, prípadne širšieho obdobia nachádzajú liturgické knihy, ktoré sú uvedené nižšie. I keď dátum vydania je skorší než rozpätie rokov 1888-1960, predsa možno predpokladať, že uvedené knihy boli v užívaní ešte aj počas života a pôsobenia bl. biskupa Gojdiča.

d) **Akatistnik**¹², imprimatur Silvester Sembratovič, Ľvovský arcibiskup, č. j. 618/1892, Ľvov 1893, Stavropigijskij institut

Obsahuje 22 rôznych akatistov:

- k Presvätej Trojici – na úvod je modlitba poklony k presv. Trojici

⁶ MIROVIČ, L.: *Pravoslávna liturgika*. Prešov : PBF, 2001.

⁷ Evangelion sa nachádza vo farskej knižnici Gréckokatolíckeho farského úradu v Kurove, sprístupnil Michal Tkáč, farár.

⁸ Sterančák, M., správca farnosti Ľubovec, 25.11.2005

⁹ Mikulkin, N., pravoslávny farár v Kurove 04.01.2006

¹⁰ Nachádza sa v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove

¹¹ Nachádza sa v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove

¹² Knižnica GBU Prešov, S 5266.

- k Ježišovi Kristovi
- k čestnému krížu
- k utrpeniu Kristovmu – na úvod sa spieva poklona piatim ranám Kristovým
- ku vzkrieseniu Ježiša Krista
- k Zvestovaniu
- k Uspeniju
- k Nepoškvrnenému počatiu
- k Ochrane Bohorodičky
- k archanjelovi Michalovi, Gabrielovi a k ostatným anjelom
- k sv. Jánovi Krstiteľovi
- k sv. Petrovi a Pavlovi
- k sv. Mikulášovi
- k Všetkých svätým
- k sv. Bazilovi
- k sv. veľkomučeníkovi Jurajovi
- k sv. Onufrejovi pustovníkovi
- k sv. veľkomučeníkovi Demetrovi
- k sv. veľkomučeníci Barbore
- k sv. prijímaniu (len kňazom prislúchajúci)
- k sv. prorokovi Eliášovi
- za zosnulých

Ekténija za zosnulých

Ekténija po akatiste

e) **Velikij zbornik**¹³, Imprimatur Jozef Gaganec, prešovský biskup, zostavil Vasil' Popovič paroch vo Veľkej Kopani. 1886, Viedeň, Tlačiareň Cyrila Horjašoka.

Obsah:

- Žalmy (len) večierne a utierne
- Evanjeliové stichyry na utierni
- Menlivé časti utierní a večierní stálych a pohyblivých sviatkov liturgického roka ako aj spoločná služba svätým na večierni (Obščaja mineja)
- Sv. liturgia aj s modlitbami kňaza

Zvláštnosťou v tomto zborníku je, že pred nižšie uvedenými sviatkami uvádza menlivé časti malej večierne. Texty na „Hospodi vozzvach“ a stichyri na stichovných sú iné, než na veľkej večierni. Sú tu sviatky:

- 14.09. – Povýšenie úctyhodného a životodarného Kríža nad celým svetom
- 06.12. – Náš otec svätý Mikuláš Divotvorca, arcibiskup lykijскеj Myry
- 25.03. – Zvestovanie našej presvätej Vládkyni, Bohorodičke Márii, vždy Panne
- 29.06. – Svätí, slávni a všechválni najvyšší apoštoli Peter a Pavol
- 06.08. – Sväté premenenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista
- 15.08. – Zosnutie našej presvätej Vládkyne, Bohorodičky Márie, vždy Panny
- 09.12. – Počatie presvätej Bohorodičky svätou Annou

Okrem uvedených stálych sviatkov, malé večierne sú uvedené aj z niektorých menlivých sviatkov a nediel'. Sú to:

- Krížupoklonná nedeľa

¹³ Knižnica GBU Prešov, S 1866.

- Pánovo nanebovstúpenie – stichyri sú z veľkej večierne
- Zoslanie Sv. Ducha – stichyri sú z veľkej večierne
- Zborník prináša ešte aj texty na umývanie nôh na veľký štvrtok (časť pre ľud)

Obohacujúcim prínosom Zborníka ja taktiež skutočnosť, že na obdobie predprazdenstva pred narodením Pána (20.-23. decembra) prináša menlivé časti večerní a utierní s textami na daný deň. Predvečer Narodenia má svoje všeobecne známe texty. Na predprazdenstvo pred Bohozjavením prináša len texty večierne z 2. januára

f) Činy parastasa i pohrebenija mirskych tiles (4. opravené vydanie) Imprimatur Silvester Sembratovič, metropolita 10.01.1887, Ľvov 1887, Stavropigiskij institut

Obsah:

1. Poučenie o parastase
2. Smernica k pohrebu
3. Parastas
4. Pohreb laika
5. Pohreb detí (do 7. roku)
6. Pohreb v nedeľu Paschy a svetlý týždeň
7. Smernica k slúženiu parastasa, od Tomášovej nedele do Nanebovstúpenia

g) Čin molebena¹⁴, Imprimatur 15. november 1927 Andrej Šeptický, metropolita.

16. novembra 1927 na stretnutí gr. kat. biskupov vo Ľvove sa zúčastnil aj P. P. Gojdič. V texte molebenu v jekténii je vyznačený aj vstup pre P. P. Gojdiča.

h) Služba prepodobnym otcem našim ravnoapostolnym Metodeju i Kyrillu, episkopom Moravskim, učiteľom slovenským¹⁵. Sanktpeterburg 1863 (pravoslávne vydanie) na 11. mája. Úcta k sv. Cyrilovi a sv. Metodovi u biskupa Pavla sa prehlbuje i týmto vydaním, nakoľko jej znenie okrem tropárov ód, prevzal do svojho Zborníka 1936.

i) Služby prepodobnym otcem našym, ravnoapostolnym Metodiju i Kyrillu, učiteľom slovenskim na dni maja 11., februaria 14., i aprílija 6. i žitije ich¹⁶, Sanktpeterburg 1885 (schválil sv. Synod).

Služby zo 14. februára a 6. apríla bl. biskup P. P. Gojdič nezahrnul do ním vydaného Zborníka.

j) Typik (všeobecný) Ľvov 1823, Stavropigiskij institut. Typik nie je bohoslužobná kniha vo vlastnom slova zmysle, ale k vykonávaniu bohoslužieb je nepostrádateľná, nakoľko určuje a predpisuje ako a s akými náležitosťami treba bohoslužby vykonávať.

3.2 Duchovné knihy

a) Dolžnosti presvyterov prichodskich¹⁷, 12 hláv, Budín 1810, s. 233

Úvod ku kňazom. Spolu 211 bodov.

1. Čo je kňazstvo
2. Ustanovenie kňazstva
3. Cieľ ustanovenia kňazstva
4. Dôstojnosť kňazstva

¹⁴ Knižnica GBU Prešov, S 3087.

¹⁵ Knižnica GBU Prešov, S 7221.

¹⁶ Knižnica GBU Prešov, S 6632.

¹⁷ Knižnica GBU Prešov, S 1224.

5. Ťažkosti kňazstva
6. Kto môže prijať kňazstvo
7. Závaznosť povinností pre kňaza
8. Povinnosti kňaza
9. Kňazova náuka farníkom
10. Kňazova náuka skutkom a príkladom života farníkom
11. O vysluhovaní sviatostí
12. O modlitbe všeobecne
13. O modlitbe ako kňazskej povinnosti

211 b. hovorí: Aby všetkým počúvajúcim sa zadosťučinilo, kňaz sa nech postará, aby čitatelia-čteci čítali zrozumiteľne, podľa príkazu: neponáhľaj sa ústami, a tvoje srdce nech sa neunáhli predniesť slovo pred Pánom. A tak isto k spevákom hovorí: Spievajte nášmu Bohu zrozumiteľne (Ž 46). Pri takom poriadku naklonenia ucha, môže nasledovať nadšenie ducha.

b) Molitvennik dlja vostočnyj cerkvi¹⁸, Imprimatur z 11.10.1900 Joan, s. r. jepiskop prjaševskij, Prjašev 1900, knihopečatňa Pannonia

Obsah:

- Príležitostné modlitby vo veľkom rozsahu, Dekalóg a päť cirkevných prikázaní.
- Sviatosť zmierenia
- Stále časti utierne+utiereň vzkriesenia
- Stále časti večierne+pôstne časti večierne
- Stále časti služby vopred posvätených darov
- Svätá božská liturgia nášho otca sv. Jána Zlatoústeho obsahuje poznámky nejakého diakona o otváraní a zatváraní kňazských dverí.

1. - na Jedinorodnyj sa otvárajú

- po evanjeliu sa zatvárajú
- na Cherubínsku sa otvárajú
- po Jako da Carja sa zatvárajú
- na Viruju sa otvárajú.

2. - po molimtisja Bože naš sa otvárajú

- po I da budut milosti sa zatvárajú
- na Otče naš sa otvárajú (po Ispodobi nas)
- po Svjataja svjatym sa zatvárajú
- na So strachom Božim sa otvárajú a ostávajú otvorené do konca liturgie
- po požehnaní sa zatvárajú

Poznámky sú vpísané rukou na patričnom mieste.

3. Kráľovské dvere sa 6 x otvárajú a 6 x zatvárajú

4. -Tropáre, kondáky, prokimeny a pričasteny stálych a pohyblivých sviatkov cirkevného roku

- katavasie Otverzu usta svoja a Christos raždaetsja slavite
- Kalendár liturgického roka – Misjacoslov
- S nami Boh
- Paraklis
- príležitostné paraliturgické piesne

6 x sa otvárajú

6 x sa zatvárajú

¹⁸ Knižnica GBU Prešov, S 5567.

c) **Katechís**¹⁹, Ruth. Gr. Katech., Imprimatur Vasil' Popovič, mukačevský biskup, Budín 1869.

P. P. Gojdič mohol sa z tohto, alebo podobného katechizmu učiť.

Má päť častí:

1. O viere
2. O nádeji
3. O láske
4. O sviatostiach
5. O povinnostiach kresťana

Zaujímavosť: v závere je vo veršoch zhrnutá náuka katechizmu:

<i>Virovati – veriť</i>	<i>dilati – robiť</i>	<i>nadijatisja – mať nádej</i>
<i>Ašče choščeš spasen byti</i>	<i>Proto syne izmahajsja</i>	<i>Tak pobožno keď prebudeš</i>
<i>Deržsja pravdy ne zabyti</i>	<i>čtobis dóbrym nazyvajsja</i>	<i>praveden i blažen budeš</i>
<i>Jako Boh esť istinno</i>	<i>priklad silu na dilo</i>	<i>blahosloven život tvoj</i>
<i>Toho viruj ditino</i>	<i>žebis mudrij vseculo</i>	<i>Tu i vo vičnosti toj</i>

d) **Obščija molitvy i malyj katechizm**²⁰, Imprimatur Ján Pastélyi, pre mukačevskú a prešovskú eparchiu, zostavil Ignác Roškovič, kanonik, Budapešť 1881, Kráľovská kníhtlačiareň.

Obsah:

1. Modlitby + sv. liturgia
2. Viera
3. Nádej
4. Láska

Zaujímavosťou je Otče náš, ktorý na každú prosbu má zostavenú katechetickú stichyru, ktorá je v cirkevnej slovančine a v maďarčine.

e) **Molitvoslov**²¹, Budín 1823

- Denné hodinky
- Denné tropáre a kondáky
- Štyridsiatnica s tropármi a kondákmi
- Päťdesiatnica s tropármi a kondákmi
- Misjacoslov

f) **Katechisis**²², Ungvar 1908, schválil Dr. Ján Vályi, prešovský biskup IV. vydanie

Má päť častí:

1. O viere
2. O nádeji
3. O láske
4. O sviatostiach
5. O povinnostiach kresťana

Katechizmus nie je liturgická kniha. Dokresľuje však celkovú duchovnú atmosféru sledovaného obdobia.

g) **Katichisis III. vydanie**²³, Imprimatur Dr. Ján Vályi, Prjašev 1904, Tlačiareň Pannonia.

¹⁹ Knižnica GBU Prešov, S 5576.

²⁰ Knižnica GBU Prešov, S 5577.

²¹ Knižnica GBU Prešov, S 5566.

²² Knižnica GBU Prešov, S 5838.

Má päť častí:

1. O viere
2. O nádeji
3. O láske
4. O sviatostiach
5. O povinnostiach kresťana

Vydanie katechizmu v krátkom časovom odstupe už v treťom vydaní svedčí o skutočnosti, že priaznivá duchovná atmosféra sa v sledovanom období prehlbovala a upevňovala.

Záver

Druhá etapa skúmania liturgických kníh sa bude orientovať na knižnicu Gréckokatolíckeho kňazského seminára bl. P. P. Gojdiča v Prešove, do Sabinova, Bardejova a Petrovej, kde bl. biskup Gojdič nejakou formou pôsobil. Je veľmi dôležitým akcentom druhej etapy výskumu dopátrať sa k Archijeriatiku bl. P. P. Gojdiča. Nenachádza sa ani na GBÚ, ani v katedrále, ani v knižnici GBÚ.

Už z preskúmaných kníh možno dedukovať, že bohoslužby na základe uvedených liturgických kníh v sledovanom období boli slávené presne a podľa byzantských liturgických pravidiel.

Po nástupe na prešovský biskupský stolec blahoslavený biskup – mučeník P. P. Gojdič mohol liturgické dedičstvo sv. bratov zo Solúna ďalej zveľaďovať.

Poznámka:

Pri skúmaní bohoslužobných kníh ma uchvátila historická knižnica Gréckokatolíckeho biskupstva v Prešove svojimi cennými zväzkami. Splatím len dlh voči nej, ak v krátkosti ponúknem jej históriu. Len sám Všemohúci vie, koľkokrát sa v nej zdržiaval a ktoré knihy študoval bl. biskup P. P. Gojdič.

Eparchiálna knižnica Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva

Prešovské gréckokatolícke biskupstvo bolo založené v roku 1818 bulou *Relata semper*. Prvým biskupom bol Gregor Tarkovič.

Biskup Gregor Tarkovič sa výraznou mierou zaslúžil o vznik dvoch nových inštitúcií biskupstva: archívu a knižnice. V októbri 1820 poveril kanonika kapituly Vasila Chudobu, aby z archívu Mukačevského biskupstva v zmysle predchádzajúceho nariadenia Miestodržiteľskej rady vydal a priniesol do Prešova všetok archívny materiál, ktorý sa týkal Prešovského biskupstva.²⁴

Myšlienkou na založenie biskupskej knižnice sa Tarkovič zaoberal ešte počas svojho pobytu vo Viedni. Sám knihy miloval, už počas svojho pôsobenia v Budíne ho bolo stále vídať s knihou. Aj ako biskup žil radšej utiahnuto a venoval sa svojím knihám. Vybudovanie knižnice považoval za vytvorenie duchovného ohniska, ktoré by slúžilo na vzdelávanie a výchovu kňazského a učiteľského dorastu. Vo svojich prosbách o hmotné zabezpečenie biskupstva preto nikdy nezabudol pripomenúť, aby bol vydelený istý finančný obnos na založenie a zabezpečenie knižnice. Jej založeniu však nakoniec nepomohla vrchnosť, ale súkromná osoba – Ján Kováč z Jágru. Kováč bol vychovávateľom uhorských šľachtických

²³ Knižnica GBU Prešov, S 5837.

²⁴ DUCHNOVIČ, A.: *Chronologičeskaja istoria slavnoj eparchii Prjaševskoj ot jeja načala do pervaho episkopa Grigorija Tarkoviča*. Sankt Peterburg 1877, s. 59.

rodín, ktorý sa na penziu uchýlil do Viedne. Tu sa aj zoznámil s biskupom Tarkovičom, s ktorým sa spriatelil. Ján Kováč bol skutočným dobrodincom biskupskej knižnice, ktorý ju nielenže pomohol založiť, ale na jej zveľadenie vytvoril aj finančnú základinu. Už 15.01.1819 biskupstvu venoval svoju súkromnú knižnicu, ktorá obsahovala vyše 1 000 zväzkov. Na jej spravovanie potom až do roku 1826 každoročne jednorázovo vyčleňoval istú sumu (spolu sa jednalo približne o 18 400 zlatých). V spomínanom roku sa napokon rozhodol pre knižnicu vytvoriť stálu základinu, čo 25.08.1826 aj potvrdil zakladacou listinou.²⁵ Za túto svoju činnosť ho cisár František I. v roku 1827 vyznamenal zlatou medailou. Na prosbu Jána Kováča panovník 12.02.1830 zriadenie biskupskej knižnice v Prešove aj oficiálne potvrdil a vydal jej zakladajúcu listinu.²⁶

Okrem tohto dobrodinca mala prešovská knižnica aj ďalších mecenášov. Jedným z nich bol aj mukačevský biskup Alexej Pócsy, ktorý v roku 1826 biskupskej knižnici venoval časť svojich kníh²⁷. Ďalším dobrodincom bol Matej Benyi, kanonik Košickej kapituly a profesor kanonického práva na biskupskom kolégiu v Košiciach. Po svojej smrti v roku 1828 odkázal všetky svoje knihy prešovskej knižnici, ktoré boli z Košíc do Prešova napokon privezené v nasledujúcom roku²⁸. Posledným veľkým dobrodincom bol mukačevský kanonik Ján Olšavský (bývalý prešovský vikár), ktorý predtým ako v roku 1829 zomrel, polovicu svojej knižnice daroval prešovskej knižnici²⁹.

Biskup Tarkovič sa napokon postaral o to, aby bolo v stanovách Mukačevskej kapituly určené, že po smrti každého člena kapituly má jeho knižnica pripadnúť biskupskej knižnici. (V smutne známych udalostiach 50 – tých rokoch bola biskupská knižnica prenesená do Mestskej knižnice v Prešove).

Knižnica bola vrátená Prešovskému biskupstvu až 01.02.1995, v súčasnosti obsahuje 10.222 zväzkov (plus prílohy).

Prednáška na Vedeckom seminári. Prešov 21. februára 2006. In: *Vedecký projekt VEGA č. 1 / 2489 / 05. Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888-1960) v súradniciach času a doby* Prešov : PU GTF, 2006, s. 58-71. ISBN 80-8068-445-6.

²⁵ AGBP, Bežná agenda, Spisy, inv. č. 342, sign. 1005.

²⁶ AGBP, Listiny, inv. č. 8, sing. 2030/158, č. kr. 1.

²⁷ AGBP, Bežná agend, inv. č. 342, sign. 869.

²⁸ Testament prof. Teológie Mateja Benyu pozri AGBP, Bežná agenda, inv. č. 344, sign. 1226; zoznam kníh, ktoré daroval diecéznej knižnici pozri AGBP, Bežná agenda, Spisy, inv. č. 345, sign. 1588

²⁹ Zoznam kníh kanonika – lektora Mukačevskej kapituly Jána Olšavského, ktoré poručil Prešovskej diecéznej knižnici. – In: AGBF, Bežná agenda, Spisy, inv. 345, sign. 976; tiež DUCHOVNÍČ, A.: Chronologičeskaja istoria slavnoj eparchii Prjaševskoj ot jeja načala do pervaho episkopa Grigorija Tarkoviča. Sankt Peterburg 1877, s. 73.